

Paper – I

Maximum Marks : 150

Time : 2:00 pm to 4:30 pm

Roll No. .... Name: _____

: ਹਦਾਇਤਾਂ :

- (1) ਪੇਪਰ-I ਵਿੱਚ (1) ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1-30) (2) ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 31-60) (3) ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 61-90) (4) ਗਣਿਤ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 91-120) ਅਤੇ (5) ਪਰਿਆਵਰਣ ਅਧਿਐਨ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 121-150) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।
- (2) ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਓ.ਐਮ.ਆਰ ਸ਼ੀਟ ਤੇ ਸੈਂਟਰ ਕੋਡ, ਰੋਲ ਨੰਬਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਸਤਿਕਾ ਨੰਬਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਸਤਕਾ ਸੀਰੀਜ਼, ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਹੀ ਓਵਲ(ਗੋਲੇ) ਗੂੜ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।
- (3) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਸਤਿਕਾ ਵਿੱਚ 150 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋਣਗੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਕ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਚਾਰ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਉੱਤਰ ਸਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਨੈਗੇਟਿਵ ਮਾਰਕਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।
- (4) ਓਵਲ(ਗੋਲੇ) ਭਰਨ ਲਈ ਕੇਵਲ ਨੀਲੇ/ਕਾਲੇ ਬਾਲ ਪੁਆਇੰਟ ਪੈਨ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
- (5) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਓ.ਐਮ.ਆਰ. ਰੈਸਪਾਂਸ ਸ਼ੀਟ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਬੰਧਿਤ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।
- (6) ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਤੇ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਗੱਲਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- (7) ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਸਬੰਧਿਤ ਓਵਲ(ਗੋਲੇ) ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਜਾਵੇ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਓਵਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- (8) ਕੈਲਕੂਲੇਟਰ, ਮੋਬਾਇਲ ਜਾਂ ਕੋਈ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ /ਸਹਾਇਕ ਯੰਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੇ ਆਯੋਗ ਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
- (9) ਟੈਸਟ ਖਤਮ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ, ਉਮੀਦਵਾਰ ਓ.ਐਮ.ਆਰ ਦੀ ਕਾਰਬਨ ਕਾਪੀ (ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਾਪੀ) ਉਤਾਰ ਲਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਓ.ਐਮ.ਆਰ. ਸ਼ੀਟ ਇੰਨਵੀਜ਼ੀਲੇਟਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।
- (10) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁਸਤਿਕਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੋਨੋਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਮਾਧਿਅਮ ਹੀ ਅੰਤਿਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

: INSTRUCTIONS :

- (1) **Paper - I consists of (1) Child Development and Pedagogy (Q. No. 1-30) (2) Punjabi Language (Q. No. 31-60) (3) English Language (Q. No. 61-90) (4) Mathematics (Q. No. 91-120) and (5) Environmental Studies (Q. No. 121-150).**
- (2) Ensure filling of your Centre Code, Roll No., Question Booklet No., Q.B. Series on OMR Sheet and also by darkening appropriate ovals. In case of wrong filling the data, candidate will be responsible.
- (3) Question Paper Carries 150 marks. Each question carries **one mark**, with **four** alternatives out of which one answer is **correct**. There will be **no negative** marking.
- (4) Use only **BLUE/BLACK Ball Point Pen** to darken the appropriate oval.
- (5) Mark your response only at the appropriate space against the number corresponding to the question while answering on the **OMR Response Sheet**.
- (6) Marking more than one response shall be treated as **wrong response**.
- (7) Mark your response by **completely darkening** the relevant oval. The Mark should be dark and the oval should be completely filled.
- (8) Use of calculator, Mobile or any electronic/ helping device is strictly prohibited and use of these shall lead to disqualification.
- (9) After completion of Test, candidate **MUST remove the Carbon copy (Candidate's Copy) of OMR** and hand over the **Original OMR sheet to invigilator** before leaving the Exam. Hall.
- (10) The question paper will be both in **English & Punjabi**. In case of any doubt, English version will be taken as final.

Paper - I

Child Development and Pedagogy (Q. Nos. 1-30)

ਬਾਲਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ 1-30)

1. Who has described human behaviour and development as a process of responding to reward and punishment in the environment ?
(a) Jean Piaget (b) John Watson (c) B.F. Skinner (d) None of the above
ਕਿਸ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਇਨਾਮ ਅਤੇ ਦੰਡ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ?
(a) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ (b) ਜੌਨ ਵਾਟਸਨ (c) ਬੀ. ਐਫ. ਸਕਿਨਰ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
2. Which state is NOT true about Inclusion ?
(a) welcoming Diversity
(b) children in school who may feel excluded
(c) benefiting all learners, not only targeting the excluded
(d) meeting the needs of children with disability only
ਸਮਿਲਨ (ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ) ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ :
(a) ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਅਭਿਨੰਦਨ
(b) ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਜੋ ਵਾਂਝਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ
(c) ਸਿਰਫ ਵਾਂਝਿਆ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਨਾ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ
(d) ਸਿਰਫ ਅਧਿਗਤਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨਾ
3. Which of the following age-group, the children's ability to pronounce the letter w, b, t, f, g, n perfectly grows ?
(a) 12-18 Months (b) 24-36 Months (c) 18-24 months (d) 3-5 Years
ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਰਨ w, b, t, f, g, n ਬੋਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਪੂਰਨ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :
(a) 12-18 ਮਹੀਨੇ (b) 24-36 ਮਹੀਨੇ (c) 18-24 ਮਹੀਨੇ (d) 3-5 ਸਾਲ
4. The most appropriate meaning of learning, according to Gates, is
(a) Inculcation of knowledge
(b) Modification of behaviour by experience and training
(c) Personal adjustment
(d) Acquisition of skill
ਗੇਟਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਐਨ ਦਾ ਸਭਤੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਅਰਥ ਹੈ :
(a) ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ (b) ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਸੁਧਾਰ
(c) ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਵਸਥਾ (d) ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
5. The education that child receives in family is
(a) Formal (b) Informal (c) Non-Formal (d) Semi-Formal
ਸਿੱਖਿਆ ਜਿਹੜੀ ਬੱਚਾ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ
(a) ਰਸਮੀ ਹੈ (b) ਗੈਰ-ਰਸਮੀ (c) ਬੇ-ਰਸਮੀ (d) ਅਰਧ-ਰਸਮੀ
6. What will be the IQ of a 20 year old boy whose mental age is 15 years ?
(a) 64 (b) 75 (c) 80 (d) 100
ਇੱਕ 20 ਸਾਲਾ ਲੜਕੇ ਜਿਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਉਮਰ 15 ਸਾਲ ਹੈ, ਦਾ IQ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ?
(a) 64 (b) 75 (c) 80 (d) 100
7. 'Scaffolding' according to Social Constructivist Theory refers to
(a) Simulation Teaching
(b) Recapitulation of previous learning
(c) Giving support in learning by adults
(d) Ascertaining the cause of mistakes done by the students
ਸਮਾਜਿਕ ਉਸਾਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ :
(a) ਸਿਮੂਲੇਸ਼ਨ ਅਧਿਆਪਨ
(b) ਪਹਿਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ
(c) ਬਾਲਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿੱਚ ਸਾਥ ਦੇਣਾ
(d) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ

8. The period of sensory motor adaptation, according to Piaget is
 (a) 1-3 year (b) 0-2 year (c) 3-5 year (d) 4-6 year
 ਪਿਆਜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵੇਦਕ ਮੋਟਰ ਅਨੁਕੂਲਨ ਦਾ ਕਾਲ ਹੈ
 (a) 1-3 ਸਾਲ (b) 0-2 ਸਾਲ (c) 3-5 ਸਾਲ (d) 4-6 ਸਾਲ
9. The rules for effective teaching made from experiences of teachers and thinkers are called
 (a) Method of teaching (b) Maxims of teaching
 (c) Techniques of teaching (d) Teaching strategies
 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਕਹਿਉਂਦੇ ਹਨ
 (a) ਅਧਿਆਪਨ ਦਾ ਢੰਗ (b) ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਸੂਤਰ
 (c) ਅਧਿਆਪਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ (d) ਅਧਿਆਪਨ ਨੀਤੀਆਂ
10. Primary school children will learn most effectively in an atmosphere
 (a) where their emotional needs are met and they feel that they are valued
 (b) where the teacher is authoritative and clearly dictates what should be done
 (c) where the focus and stress are only on mastering primarily cognitive skill of reading, writing and mathematics
 (d) where the teacher leads all the learning and expects students to play a passive role
 ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਣਗੇ :
 (a) ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੈ ।
 (b) ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਅਧਿਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
 (c) ਜਿੱਥੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਜੋਰ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਰਫ ਪੜ੍ਹਨ, ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਗਣਿਤ ਦੀਆਂ ਬੌਧਿਕ ਨਿਪੁੰਨਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
 (d) ਜਿੱਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਰੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ
11. An 8 years old girl shows exceptional sporting ability. Both of her parents are sportspersons and send her for coaching every day and train her on the weekends. Her capabilities are most likely to be the result of an interaction between
 (a) Heredity and environment (b) Discipline and nutrition
 (c) Growth and development (d) Health and training
 ਇੱਕ 8 ਸਾਲਾ ਬੱਚੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਮ ਖੇਡ ਕਾਬਲੀਅਤ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਖਿਡਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ ਉਸਨੂੰ ਕੋਚਿੰਗ ਲਈ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਰਸਪਰ ਅਸਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹਨ :
 (a) ਅਨੁਵੰਸ਼ਿਕ (ਜੱਦੀ) ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ (b) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ
 (c) ਤੌਰਕੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ (d) ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ
12. Which of the following are the secondary agents of socialization ?
 (a) Family and neighborhood (b) School and neighborhood
 (c) School and immediate family member (d) Family and relatives
 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਦੇ ਗੌਣ ਏਜੰਟ ਹਨ ?
 (a) ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢ (b) ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢ
 (c) ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸੱਦਸ (d) ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ
13. According to Lev Vygotsky, the primary cause of cognitive development is
 (a) Equilibration (b) Social interaction
 (c) Adjustment of mental schema (d) Stimulus-Response Pairing
 ਲੀਵ ਵੀਗੋਟਸਕੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਕਾਰਨ ਹੈ
 (a) ਸੰਤੁਲਨ ਕਰਨਾ (b) ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ
 (c) ਮਾਨਸਿਕ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ (d) ਉਤਸਾਹ-ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਜੋੜ

14. In a progressive classroom setup, the teacher facilitates learning by providing an environment that
- (a) promotes discovery (b) is restrictive
(c) discourage inclusion (d) encourages repetition
- ਇੱਕ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਕਲਾਸਰੂਮ ਸੈਟ-ਅਪ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ

- (a) ਖੋਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ (b) ਬੰਦਸ਼ੀ ਹੈ
(c) ਸੰਮਿਲਨ ਨੂੰ ਨਿਰਉਤਸਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (d) ਦੁਹਰਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ

15. A 5 year old boy talks to himself while trying to fold a T-shirt. Which of the following statement is correct in the context of the behaviour displayed by the boy ?

- (a) Jean Piaget and Lev Vygotsky would explain this as egocentric nature of child thoughts.
(b) Jean Piaget would explain this as egocentric speech, while Lev Vygotsky would explain this as the child's attempt to regulate his actions through private speech.
(c) Jean Piaget would explain this as social interaction, while Lev Vygotsky would explain this as exploration.
(d) Jean Piaget and Lev Vygotsky would explain this as the child's attempts to imitate his father.

ਇੱਕ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਬੱਚਾ T-shirt ਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਹੈ ?

- (a) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਅਤੇ ਲੀਵ ਵੀਗੋਟਸਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਕੇਂਦਰਿਤ (egocentric) ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ
(b) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਇਸ ਦਾ ਸਵੈਕੇਂਦਰਿਤ ਗੱਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰੇਗਾ ਜਦਕਿ ਲੀਵ ਵੀਗੋਟਸਕੀ ਇਸ ਦਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਿਜੀ ਗੱਲ ਰਾਹੀਂ ਉਸਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੋਜਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਵਰਣਨ ਕਰੇਗਾ
(c) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਤੌਰ ਵਰਣਨ ਕਰੇਗਾ। ਜਦਕਿ ਲੀਵ ਵੀਗੋਟਸਕੀ ਇਸ ਦਾ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰੇਗਾ
(d) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਅਤੇ ਲੀਵ ਵੀਗੋਟਸਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਣਨ ਕਰਨਗੇ

16. At lower classes, play way method of teaching is based on

- (a) theory of physical education programmes
(b) principles of methods of teaching
(c) psychological principles of development and growth
(d) sociological principles of teaching

ਹੇਠਲੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਪਨ ਦਾ ਪਲੇ-ਵੇ ਢੰਗ ਅਧਾਰਤ ਹੈ

- (a) ਸਰੀਰਕ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ (b) ਅਧਿਆਪਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ
(c) ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤੌਰਕੀ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ (d) ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ

17. A boy of IV grade with 'visual-deficiency' should be

- (a) excluded to do a lower level of work
(b) helped with his routine work by parents and friends
(c) treated normally in the classroom and provides support through audio CD's
(d) gives special treatment in the classroom

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਘਾਟ ਵਾਲੇ IV ਜਮਾਤ ਦੇ ਇੱਕ ਲੜਕੇ ਨੂੰ

- (a) ਕੰਮ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਪੱਧਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
(b) ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮਿਤ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਦਦ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ
(c) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਤੀਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਡੀਓ ਸੀ.ਡੀ. ਰਾਹੀਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
(d) ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਹਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

18. The 'Insight Theory of Learning' was first proposed by
 (a) Wolfgang Kohler (b) B.F. Skinner
 (c) Jerome Bruner (d) Jean Piaget
- ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਨਸਾਈਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਤੀਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ
 (a) ਵੁਲਫਗੈਂਗ ਕੋਹਲਰ ਦੁਆਰਾ (b) ਬੀ.ਐਫ. ਸਕਿਨਰ ਦੁਆਰਾ
 (c) ਜੀਰੋਮ ਬਰੁਨਰ ਦੁਆਰਾ (d) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਦੁਆਰਾ
19. 'Development is never ending process.' This idea is associated with
 (a) Principle of interrelation (b) Principle of continuity
 (c) Principle of Integration (d) Principle of Interaction
- “ਵਿਕਾਸ ਕਦੇ ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ”। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ
 (a) ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ (b) ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ
 (c) ਏਕੀਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ (d) ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ
20. Which of the following will foster creativity among learner ?
 (a) Teaching the students the practical value of good education.
 (b) Providing opportunities to question and nurture the innate talents of every learner.
 (c) Emphasizing achievement goals from the beginning of school life.
 (d) Coaching students for good marks in the examination.
- ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਏਗਾ?
 (a) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਮੁੱਲ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ
 (b) ਹਰੇਕ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪ੍ਰਤੀਭਾ ਵਿੱਚ ਨਿਖਾਰ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ
 (c) ਸਕੂਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਜੋਰ ਦੇਣਾ
 (d) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਅੰਕਾਂ ਲਈ ਕੋਚਿੰਗ ਦੇਣਾ
21. Which of the following is a characteristics of gifted learner ?
 (a) He gets feel aggressive and frustrated
 (b) He can feel under stimulated and bored if the class activities are not challenging enough
 (c) He is highly temperamental
 (d) He engages in ritualistic behaviour like hand flapping, rocking etc.
- ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਗੁਣਵਾਨ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ
 (a) ਉਹ ਆਕਰਮਣਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਖਿੱਤਿਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ
 (b) ਜੇਕਰ ਜਮਾਤ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਘੱਟ ਉਤਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਬੋਰ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ
 (c) ਉਹ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਮਿਜ਼ਾਜੀ ਹੈ
 (d) ਉਹ ਹੱਥ ਲਹਿਰਾਉਣ, ਝੁਲਣ ਆਦਿ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ
22. Dyslexia is associated with
 (a) Mental disorder (b) Mathematical disorder
 (c) Reading disorder (d) Behavioural disorder
- ਡਿਸਲੈਕਸੀਆ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ
 (a) ਮਾਨਸਿਕ ਗਤਬਭ ਨਾਲ (b) ਗਣਿਤਿਕ ਗਤਬਭ ਨਾਲ
 (c) ਪੜ੍ਹਨ ਗਤਬਭ ਨਾਲ (d) ਵਿਵਹਾਰਕ ਗਤਬਭ ਨਾਲ
23. Robin who does not talk much at home, talks a lot at school, it shows that
 (a) the school provides opportunities to children to talk a lot
 (b) teachers demand that children should talk a lot at school
 (c) she does not like her home at all
 (d) her thought get acknowledged at school
- ਰਾਬਿਨ ਜਿਹੜੀ ਘਰ ਜਿਆਦਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦੀ, ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬੋਲਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ
 (a) ਸਕੂਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਜਿਆਦਾ ਬੋਲਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ
 (b) ਅਧਿਆਪਕ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
 (c) ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ
 (d) ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ

24. The ability to group 'objects' together on the basis of common features, according to Jean Piaget's Cognitive Development theory, is termed as
 (a) Assimilation (b) Accommodation (c) Classification (d) Class Inclusion
 ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ 'ਵਸਤੂਆਂ' ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਸਮੂਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਬੀਲੀਅਤ ਨੂੰ, ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
 (a) ਇੱਕਮਿਕ ਕਰਨਾ (b) ਸਮਾਯੋਜਨ
 (c) ਵਰਗੀਕਰਨ (d) ਵਰਗ (ਜਮਾਤ) ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ
25. Which one of the following represent 'S' factor in Spearman's Two Factor Theory ?
 (a) Special Factor (b) Social Factor (c) Specific Factor (d) Systematic Factor
 ਸਪੀਅਰਮੈਨ ਦੇ 'Two Factor' ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾਂ 'S' ਫੈਕਟਰ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ
 (a) ਸਪੈਸ਼ਲ ਫੈਕਟਰ (b) ਸੋਸ਼ਲ ਫੈਕਟਰ (c) ਸਪੈਸਿਫਿਕ ਫੈਕਟਰ (d) ਸਿਸਟੇਮੈਟਿਕ ਫੈਕਟਰ
26. Who was the exponent of Multifactor Theory of Intelligence ?
 (a) E.L.Thorndike (b) B.F. Skinner (c) Jean Piaget (d) Louis Thurston
 ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਮਲਟੀਫੈਕਟਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਆਖਿਆਤਾ ਕੌਣ ਸੀ?
 (a) ਈ. ਐਲ. ਥਾਰਨਡੀਕ (b) ਬੀ. ਐਫ. ਸਕਿਨਰ (c) ਜੀਨ ਪਿਆਜੇ (d) ਲੁਇਸ ਥਰਸਟੋਨ
27. Which out of the following theories views that "behaviour could be shaped through successive approximation and reinforcement of responses, is more nearly approaching towards desired behaviour" ?
 (a) Social learning (b) Instrumental Conditioning
 (c) Classical Conditioning (d) Operant Conditioning
 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ "ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਾਂ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਅਨੁਮਾਨ ਨਾਲ ਅਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਣਾ, ਇੱਛਤ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਜਿਆਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ"
 (a) ਸਮਾਜਕ ਸਿਖਲਾਈ (b) ਯੰਤਰਿਕ ਅਨੁਕੂਲਨ (c) ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਅਨੁਕੂਲਨ (d) ਔਪਰੈਂਟ ਅਨੁਕੂਲਨ
28. Trait theories are related to which of the following aspects ?
 (a) Intelligence (b) Growth and Development
 (c) Personality (d) Creativity
 ਟ੍ਰੇਟ ਸਿਧਾਂਤ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਪੱਖ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ
 (a) ਬੁੱਧੀ (b) ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ (c) ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ (d) ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ
29. Kindergarten (K.G) system of education means 'garden of small kids', who gave the concept out of the following persons ?
 (a) John Dewey (b) Friedrich Froebel (c) Plato (d) Herbert Spencer
 ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬਾਲਵਾੜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਅਰਥ 'ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਾਗ', ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸਨੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ
 (a) ਜੌਹਨ ਡਿਵੀ (b) ਫ੍ਰੀਡਰਿਕ ਫ੍ਰੋਬਲ (c) ਪਲਾਟੋ (d) ਹਰਬਰਟ ਸਪੈਨਸਰ
30. The stage Pre-Operational in Piaget Theory is called pre-operational because.
 (a) the children are pre-determined.
 (b) the children have not yet mastered the ability to perform mental operation.
 (c) the children are pre-planning.
 (d) All of the above.
 ਪਿਆਜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ 'Pre-Operational' ਪੱਧਰ ਪ੍ਰੀ-ਆਪਰੇਸ਼ਨਲ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ
 (a) ਬੱਚੇ ਪੂਰਵ-ਦਿੱਤ ਹਨ
 (b) ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ
 (c) ਬੱਚੇ ਪੂਰਵ-ਨਿਯੋਜਿਤ ਹਨ
 (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪੈਰੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ : ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 31 ਤੋਂ 38

ਕੇਵਲ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਲੰਮੇ ਪੈਂਡੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਸਾਹਸ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਵਿਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਠੀਕ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਹ ਸਦਾ ਗ਼ਲਤ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਦਾ ਕਾਰ ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਤੁਰਨ ਦੀ ਮੌਜ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਰਹਿ-ਰਹਿ ਕੇ ਅੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਾੜ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਤੁਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਰਨਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਲਕੇ-ਫੁੱਲ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਡੁੱਬਦੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਤੁਰਦੇ ਹੋਏ ਤੱਕੇ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਵੇਖਦੇ ਰਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਯਾਤਰੀ, ਜਗਿਆਸੂ, ਅਭਿਲਾਸੀ ਦੇ ਅਰਥ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹਨ। ਯੂਨਾਨੀ ਪਾਤਰ ਯੂਲੀਸਿਸ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਦਾ ਤੁਰਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਾਲਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਵਹਿਣ ਵਿੱਚ ਪਿਆਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾ-ਕਾਵਿ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮਿਰਜ਼ਾ, ਰਾਂਝਾ, ਪੁਨੂੰ ਆਦਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਇਲਾਕਿਆਂ ਚੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾਵਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਤੁਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ੈਵਿਸਵਾਸ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮਾਪੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਰਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲਗਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਵਿਅਕਤੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਰਸ ਦੇ ਪਾਤਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ।

31. ਤੁਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਕੌਣ ਹੈ?

- (a) ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਲੋਕ (b) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ (c) ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

32. ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾ-ਕਾਵਿ ਵਿਚਲੇ ਕਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਨ?

- (a) ਦੁੱਲਾ-ਭੱਟੀ (b) ਮਿਰਜ਼ਾ, ਰਾਂਝਾ (c) ਪੂਰਨ-ਭਗਤ (d) ਜਿਊਣਾ ਮੋਤ

33. ਮਨੁੱਖ ਦਾ 'ਕਾਰ' ਉੱਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀ ਹੋਇਆ?

- (a) ਸਮੇਂ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋ ਗਈ (b) ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਿਆ
(c) ਤੁਰਨ ਦੀ ਮੌਜ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ (d) ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ

34. ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ?

- (a) ਪਹਾੜ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (b) ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਪੱਧਰੇ
(c) ਲੰਮੇ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੇ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

35. ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

- (a) ਥੱਕ (b) ਅੱਕ (c) ਭੱਜ (d) ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

36. ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਕਿਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮਾਪੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

- (a) ਉਸ ਕੋਲ ਕਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਹੈ (b) ਉਹ ਤੁਰਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ
(c) ਉਹ ਖਾਂਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹੈ (d) ਉਹ ਖੁਸ਼ ਕਿੰਨਾ ਹੈ

37. ਤੁਰਨ ਨਾਲ _____ ਉਪਜਦਾ ਹੈ?

- (a) ਆਲਸ (b) ਸ਼ੈ-ਵਿਸਵਾਸ (c) ਪਿਆਰ (d) ਹੌਸਲਾ

38. ਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕ ਕਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ?

- (a) ਤਰਸ (b) ਗੁੱਸੇ (c) ਮਖੌਲ (d) ਪਿਆਰ

39. "ਭਾਸ਼ਾ ਇਕ ਨੇਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ" ਇਹ ਕਥਨ-
- (a) ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ। (b) ਝੂਠ ਹੈ।
(c) ਅੱਧਾ ਸੱਚ ਹੈ। (d) ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸੱਚ ਹੈ।
40. ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਆਕਰਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ----
- (a) ਇਸ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਤੱਵ ਨਿਖਰਦਾ ਹੈ
(b) ਇਸ ਨਾਲ ਸੁੱਧ ਬੋਲਣਾ ਅਤੇ ਲਿਖਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
(c) ਵਿਆਕਰਣ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ
(d) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਧ ਪੜ੍ਹਨਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
41. ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਵਕਤਾ ਵਿੱਚ ਹੇਠੀ ਚਾਹੀਦੀ----
- (a) ਡੀਲ ਡੈਲ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ (b) ਆਕਰਸ਼ਕ ਵਿਅਕਤੀਤੱਵ ਵਾਲਾ
(c) ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (d) ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ
42. ਭਾਸ਼ਾ ਦਾਤ ਹੈ।
- (a) ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ (b) ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ
(c) ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ (d) ਸਮਾਜ ਦੀ
43. ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਲਿਪੀ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (a) ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ (b) ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ
(c) ਉੱਪਰ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ (d) ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ
44. ਉਪਭਾਸ਼ਾ ਕਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- (a) ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (b) ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖਿੱਤੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ।
(c) ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (d) ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ
45. ਥੋੜ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਹੈ?
- (a) ਕੋਕਤੂ ਮੇਠ (b) ਕੁੱਜੇ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ
(c) ਖੂਹ ਦਾ ਡੱਛੂ (d) ਚਟਕ-ਮਟਕ
46. ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ?
- (a) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ।
(b) ਚਿੱਤਰ ਅਮੂਰਤ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।
(c) ਚਿੱਤਰ ਪਾਠ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
(d) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

47. ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਪਈ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਨਾ, ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਅਖਾਣ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੈ?
- (a) ਕੁੱਛਤ ਕੁੜੀ ਸਹਿਰ ਢੰਡੇਰਾ (b) ਕੱਖ ਉਹਲੇ ਲੱਖ
(c) ਕੱਲ੍ਹ ਨਾਮ ਕਾਲ ਦਾ (d) ਕਾਹਲੀ ਅੱਗੇ ਟੇਏ
48. ਚੂੜੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (a) ਅਨਪੜ੍ਹ (b) ਸੁਨਿਆਰਾ
(c) ਵਣਜਾਰਾ (d) ਜਾਦੂਗਰ
49. ਤੱਤਸਮ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?
- (a) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਐੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
(b) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕੁਝ ਬਦਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
(c) ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਦਲਾਵ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
(d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ।
50. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?
- (a) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅੰਦਰਲੀ ਹੀਣ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ
(b) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬੋਲਚਾਲ ਦਾ ਕੌਸ਼ਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ
(c) ਸਵੈ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ
(d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ
51. ਵਾਕ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
- (a) ਕਰਤਾ (b) ਕਿਰਿਆ
(c) ਕਰਮ (d) ਪੁਰਖ
52. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਬੰਧਕ ਲੱਗਾ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ।
- (a) ਰੇਟੀ (b) ਕੁਝ
(c) ਚਾਰ (d) ਘਰੇ
53. ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿਆਦਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ?
- (a) ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ
(b) ਕਿਰਿਆ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ
(c) ਕੰਪਿਊਟਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ
(d) ਵਿਆਖਿਆਨ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਵੇ

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ : ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 54 ਤੋਂ 60

ਸੂਰਜ ਡੁਬ ਰਿਹਾ, ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ

ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਚਾਨਣ, ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹਨੇਰਾ,

ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਵਾਲੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਆਪਣੀ ਟਿਕਾਣੀ,

ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਘਰੀਂ--- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੈ ਸਨ,

ਮੇਰੀ ਮੰਜ਼ਲ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕੀ, ਨਾ ਟਿਕਾਣਾ ਮਿਲਿਆ ਮੈਨੂੰ,

ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਅਧਵਾਟੇ,

ਪੈਂਡਾਂ ਮੇਰਾ ਅਟਕ ਗਿਆ, ਡੇਬੂ ਇਸ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ:

ਤਾਰੂ ਨਦੀ ਸੁਕਦੀ, ਵੰਡੀ ਹਾਥ ਨਾ ਇਸ ਦੀ ।

ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ,

ਰਤਾ ਰਤਾ ਲੇਅ ਅਜੇ ਹੈ,

ਪਰ ਜਿਥੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਇਸ ਚਾਨਣੇ ਕੁਝ ਨਾ ਸਾਰਿਆ

ਸ਼ਾਮਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮਿਟਦੀ ਲੇਅ ਕਿਸ ਕੰਮ?

ਪੁਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਬੇੜੀ, ਨਾ ਮਾਂਝੀ,

ਮੈਂ ਅਨ-ਤਾਰੂ ਖਲੀ ਇਸ ਕੰਢੇ ਅਨਜਾਣ ਇਕੱਲੀ,

ਟਿਕਾਣਾ ਮੇਰਾ ਦੱਸੀਦਾ ਓਸ ਕੰਢੇ, ਪੱਕਾ ਥਰੂ ਨਾ ਜਿਸ ਦਾ ।

ਰਾਹ ਮੇਰਾ ਆਣ ਰੁਕਿਆ, ਅਸਗਾਹ ਅਲੰਘ ਨਦੀ ਦੇ ਇਸ ਕੰਢੇ

ਕੋਈ ਹੈ ਬੇੜੀ ਵਾਲਾ?

ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰ ਲੈ ਜਾਏ, ਬੇੜੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ,

ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ।

ਦਿਸਦੀ ਰਾਤ ਆ ਰਹੀ ਘੁੱਪ,

ਬੱਦਲ ਹੇ ਰਹੇ 'ਭੂਰੇ ਭੂਰੇ'

ਠੱਕਾ ਚੱਲ ਪਿਆ ਕਿਸੇ ਕਹਿਰ ਦਾ,

ਨਾ ਚੰਨ ਨਿਕਲਦਾ, ਨਾ ਤਾਰੇ,

ਜਿੰਦ ਮੇਰੀ ਘਬਰਾ ਰਹੀ ਹੈ,

ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਦੀਵਾ ਬਸ ਬੁਝ ਚੱਲਿਆ,

ਅਗਲਾ ਪਾਰ ਦਿਸਦਾ ਜਿਵੇਂ ਸੈਨਤਾਂ ਮਾਰਦਾ ਮੈਨੂੰ ।

ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਖੜੀ ਇਸ ਕੰਢੇ, ਅਨਜਾਣ, ਅਲੁੜ, ਅਨ-ਤਾਰੂ,

ਨਦੀ ਨਿੱਕੀ ਹੁੰਦੀ, ਟੱਪ ਜਾਂਦੀ ।

ਨਦੀ 'ਚ ਕਾਂਗ ਆ ਗਈ ਕੋਈ ਕਹਿਰਾਂ ਦੀ ।

ਕੋਈ ਹੋ ਤਰਸਾਂ ਵਾਲਾ ?

ਰਤਾਂ ਤਰਸ ਕਰੇ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰ ਅਪੜਾ ਦਏ ਰਤਾ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣੋ :

54. ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦੇ ?

(a) ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ

(b) ਆਪਣੇ ਘਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ

(c) ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦੇ

(d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

55. ਮੰਜਲ ਨਾ ਮੁਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ?

(a) ਰੋਟੀ-ਕੱਪੜਾ

(b) ਸਵਰਗ

(c) ਟਿਕਾਣਾ

(d) ਨਦੀ

56. ਬੱਦਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ ?

(a) ਨੀਲੇ-ਨੀਲੇ

(b) ਭੂਰੇ-ਭੂਰੇ

(c) ਸ਼ਾਤਮਈ

(d) ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ

57. ਕੀ ਬੁਝ ਚੱਲਿਆ ਸੀ ?

(a) ਬਲਬ

(b) ਮੋਮਬੱਤੀ

(c) ਦੀਵਾ

(d) ਟਿਊਬ

58. ਕੀ ਘੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

(a) ਰਿਸਵਖੇਰੀ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ

(b) ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਬੇਈਮਾਨੀ

(c) ਚਾਨਣ ਤੇ ਹਨੇਰਾ

(d) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

59. 'ਘੁੱਪ' ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ ?

(a) ਹਨੇਰਾ

(b) ਸੰਘਣਾ ਹਨੇਰਾ

(c) ਸ਼ਾਮ

(d) ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ

60. ਕਹਿਰ ਦਾ ਕੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ?

(a) ਠੱਕਾ

(b) ਹਨੇਰਾ

(c) ਮੀਂਹ

(d) ਕੁਝ ਨਹੀਂ

English Language (Q.No. 61-90)

Read the passage carefully and answer the questions (Q.No. 61-68)

I decided to begin the term's work with the short story since that form would be the easiest for [the police officers], not only because most of their reading up to then had probably been in that genre, but also because a study of the reaction of people to various situations was something they relied on in their daily work. For instance, they had to be able to predict how other would react to their directives and interventions before deciding on their own form of action; they had to be able to take in the details of a situation quickly and correctly before intervening. No matter how factual and sparse police reports may seem to us, they must make use of a selection of vital details, similar to that which a writer of a short story has to make.

This was taught to me by one of my students, a captain, at the end of the term. I had begun the study of the short story by stressing the differences between a factual report, such as a scientist's or a policeman's report, and the presentation of creative writer. While a selection of necessary details is involved in both, the officer must remain neutral and clearly try to present a picture of the facts, while the artist usually begins with a preconceived message or attitude which is then transmitted through the use of carefully selected details of action described in words intended to provoke associations and emotional reactions in the reader. Only at the end of the term did the captain point out to me that he and his men also try to evaluate the events they describe and that their description of a sequence of events must of necessity be structured and colored by their understanding of what has taken place.

The policemen's reactions to events and characters in the stories were surprisingly unprejudiced.... They did not object to writers whose stories had to do with their protagonist's rebellion against society's accepted values. Nor did stories in which the strong father becomes the villain and in which our usual ideals of manhood are turned around offend them. The many hunters among my students readily granted the message in those hunting tales in which sensitivity triumphs over male aggressiveness, stories that show the boy becoming a man because he *fails* to shoot the deer, goose, or catbird. The only characters they did object to were those they thought unrealistic. As the previous class had done, this one also excelled in interpreting the ways in which characters reveal themselves, subtly manipulate and influence each other; they, too, understood how the story usually saves its insight, its revelation, for the end.

This almost instinctive grasp of the writing of fiction was revealed when the policemen volunteered to write their own short stories.... They not only took great pains with plot and character, but with style and language. The stories were surprisingly well written, revealing an understanding of what a solid short story must contain: the revelation of character, the use of background description and language to create atmosphere and mood, the need to sustain suspense and yet make each event as it occurs seem natural, the insight achieved either by the characters in the story of the reader or both. They tended to favor surprise ending. Some stories were sheer fantasies, or derived from previous reading, films, or television shows. Most wrote stories, obviously based on their own experiences, that revealed the amazing distance they must put

between their personal lives and their work, which is part of the training for being a good cop. These stories, as well as their discussions of them, showed how coolly they judged their own weaknesses as well as the humour with which they accepted some of the difficulties or injustices of existence. Despite their authors' unmistakable sense of irony and awareness of corruption, these stories demonstrated how clearly, almost naively, these policemen wanted to continue to believe in some of the so-called American virtues—that courage is worth the effort and will be admired; that hard work will be rewarded; that life is somehow good; and that, despite the weariness, boredom, and occasional ugliness and danger, despite all their dislike of most of their routine and despite their own occasional grouching and complaints, they somehow did like being cops; that life, even in a chaotic and violent world, is worth it after all.

61. Compared to the artist, the policeman is
 (a) A man of action, not words (b) Factual not fanciful
 (c) Neutral & not prejudiced (d) Stoic & not emotional
62. Policeman reacted to story, events and characters
 (a) Like most other people (b) According to a policeman's stereotyped image
 (c) Like dilettantes (d) unrealistically
63. To which sort of characters did policeman object?
 I. unrealistic
 II. Emotional
 III. Sordid
 (a) I only (b) II only
 (c) I & II only (d) II & III only
64. According to the passage, a short story should contain
 (a) Elegant prose (b) Suspense
 (c) Objectivity (d) Real life experiences
65. The instructor chose the short story because
 I. It was easy for the students
 II. Students had experience with it
 III. Students would enjoy it
 (a) I only (b) II only
 (c) I & II only (d) II & III only
66. Like writers, policemen must
 (a) Analyse situations (b) Behave coolly
 (c) Have an artistic bent (d) Intervene quickly
67. According to the passage, most policemen wrote stories about,
 (a) Films (b) Previous reading
 (c) American History (d) Their work
68. According to the author, policemen view their profession as
 (a) Full of corruption (b) Worth the effort
 (c) Full of routine (d) Poorly paid

69. Which of the following plays an important role in acquiring second language ?
 (a) Comprehensible input (b) Natural & Communication friendly Environment
 (c) Neither (a) nor (b) (d) Both (a) & (b)
70. Reading as a holistic process includes :
 (a) Shapes of letters & the sounds linked with them
 (b) Meaning of words, sentence and sentence structure
 (c) The ability to anticipate and predict
 (d) All of the above
71. Along with basic language skills (L, S, R & W), literature makes an important contribution in other areas of language including
 (a) Word meaning & grammar (b) Expression & Creative writing
 (c) Both (a) and (b) (d) Neither (a) nor (b)
72. Which of the following is included in the category of Essential Basic material
 I. Mats, Benches, Chairs II. Charts, Models, Pictures
 III. Toilets, Clean drinking water IV. Language cards, Tape recorder, Posters
 (a) I & IV (b) I & III (c) II & III (d) II & IV
73. Which type of grammar lays stress on form of grammar ?
 (a) Descriptive grammar (b) Prescriptive grammar
 (c) Both (a) and (b) (d) None of the above
74. Which method of teaching grammar provides enough pattern practice that ultimately leads to incidental learning ?
 (a) Deductive method (b) Inductive method
 (c) Both (a) and (b) (d) None of the above
75. Which of the following statement is not correct ?
 (a) Dramatisation also involves certain sub skills
 (b) Remedial tests are curative
 (c) Remedial teaching does not cover both reception & expression objectives
 (d) Literary Appreciation is also a sub skill of dramatisation
76. In which stage of writing exercise the final product is linguistically determined by the teacher ?
 (a) Controlled writing (b) Guided writing (c) Free writing (d) Creative writing
77. A language teacher should assess the child on the basis of his/her
 (a) comprehension of what he/she listens to & reads
 (b) Ability to express through speech and writings
 (c) Neither (a) nor (b)
 (d) Both (a) and (b)
78. Which of the following statement is false ?
 (a) While assessing the child, we must compare the performance of the child only with his/her own performance
 (b) One activity cannot be utilised for assessing many abilities
 (c) At primary level, fluency takes precedence over accuracy
 (d) Observation is the informal way of assessment
79. Which of the following system of language is totally rule bound ?
 (a) The Sound system (b) The Word Formation system
 (c) The sentence structure system (d) All of the above
80. Oral Tests can be
 (a) Formal (b) Informal
 (c) Neither (a) nor (b) (d) Both (a) and (b)
81. The most stable feature of a language is its
 (a) Sounds (b) Sentence structure (c) Grammar (d) Vocabulary
82. Which of the following is the synonym of Extensive Reading ?
 (a) Library Reading (b) Supplementary Reading
 (c) Independent Silent Reading (d) All the above
83. That the same word changes the meaning of the word if uttered differently refers to which level of meaning of words ?
 (a) Lexical meaning (b) Syntactical meaning
 (c) Intonational meaning (d) Morphological meaning

Read the passage carefully and answer the following questions (Q.No. 84-90)

Morally and culturally, American society, as reflected in our TV programs our theatrical fare, our literature and art appears to have hit bottom.

Gen. David Sarnoff felt prompted to issue a statement in defence of the TV industry. He pointed out that there was much good in its programs that was being overlooked while its occasional derelictions were being overly stressed. It struck me that what he was saying about TV applied to other aspects of American culture as well, particularly to the theatrical productions.

Without necessarily resting on his conviction that the good outweighed the bad in American cultural activity, I saw further implications in Gen. Sarnoff's declaration. Audiences needed to be sensitized more and more to the positive qualities of the entertainment and cultural media. In addition, through such increased public sensitivity, producers would be encouraged to provide ever more of the fine, and less of the sordid.

Here is where questions arise. If the exemplary aspects of TV are not being recognized, what is the reason for such a lack of appreciation? Similarly, and further, if the theatre, including in this term the legitimate stage, on and off Broadway as well as the moving pictures, has large measures of goodness, truth and beauty which are unappreciated, how are we to change this situation?

All in all, what should be done to encourage and condone the good, and to discourage and condemn the unsavory in the American cultural pattern?

These are serious and pressing questions—serious for the survival of the American Way of Life, and pressing for immediate and adequate answers. Indeed the simple truth is that the face that America shows the world affects seriously the future of democracy all over the globe.

Since the theatre in its broadest sense is a large aspect of American culture—its expression as well as its creation—I saw the urgent importance of bringing the worthwhile elements in the American Theatre to the fore. Especially was this importance impressed on me when I realized how much Hollywood was involved in exporting American life to the world, and how much Broadway with all its theatres meant to the modern drama.

Then the thought of the Bible came to me in this connection. Was not the Bible the basis of Western civilization as far as morals are concerned? Why not use the Bible as guide and touchstone, as direction and goal in the matter of the cultural achievement of Western society? Thus was born "The Bible on Broadway".

The birth of the idea accomplished, rearing it brought the usual difficulties of raising a child—albeit in this case a "brain" one. There was first the fact that the Bible, although the world's best seller is not the world's best read book. Second was the current impression that "message-plays" must necessarily be dull and unpopular....

Still, I was drawn to the project of a series of lectures on the Bible and the contemporary theatre. What if the Bible is not well known? Teach it! Plays with a message dull? All plays by reason of their being works of art have been created by their authors' selection and ordering of experience. As such, plays are proponents of ideas—and certainly they are not meant to be uninteresting....

That there are spiritual, even religious ideas, in the contemporary theatre should be no cause for wonderment. It is well known that the drama had its origin in religion. The Greeks, the Romans, as well as the early Hebrews, all had forms of the drama which among the first two developed into our classical plays.

In the Middle Ages, it was the Church in the Western World that produced the morality and mystery plays. With such a long history it is not surprising to find an affinity between the Bible and the Theatre.

84. The author is primarily concerned with
- (a) the declining pattern of morality
  - (b) promoting American theatre
  - (c) the role of Bible in the contemporary theatre
  - (d) comparing the theatre with other art forms
85. With which of the following statements regarding the theatre would the author most likely agree ?
- (a) The theatre does not reflect American culture.
  - (b) The critics of American cultural life are biased.
  - (c) While the entertainment media can be criticized, they contain much wholesome material.
  - (d) The advertising media are largely to be blamed for criticisms leveled at the theatre.
86. Which of the following statements best reflects the author's own ideas?
- (a) American art forms have degenerated to a new low
  - (b) The good outweighs the bad in American cultural activity
  - (c) American culture has positive content but it is not appreciated by the public
  - (d) Only the biblical content of American theatre has the positive meaning
87. The author implies that he will deal with which of the following questions?
- I. What is the reason for the lack of appreciation of the theatre?
  - II. To what extent have Bible themes been used in or influenced American theatrical production?
  - III. What should be done to encourage the good in American culture?
- (a) I only
  - (b) II only
  - (c) I & II only
  - (d) I & III only
88. It can be inferred from the passage that the author's background might be in any of the following occupations except
- (a) Theatrical producer
  - (b) Thespian
  - (c) Humorist
  - (d) Writer
89. The author believes that high American & cultural values are important because they determine
- (a) what is produced in Hollywood
  - (b) the future of world democracy
  - (c) whether the Bible will be studied
  - (d) the basis of Western civilization
90. The author implies that if the public is made aware of the positive qualities of American entertainment, it will
- I. demand more high quality entertainment
  - II. demand less low quality entertainment
  - III. attend the theatre more often
- (a) I only
  - (b) II only
  - (c) I & II only
  - (d) I & III only

Mathematics (Q. Nos. 91-120)

ਗਣਿਤ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ 91-120)

91. A factory produces 142 cars every day. In 2016, there were 75 holidays and remaining were working days. The number of cars manufactured in that year is
 (a) 10650 (b) 51830 (c) 41180 (d) 41322
 ਇੱਕ ਫੈਕਟਰੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ 142 ਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ । 2016 ਵਿੱਚ 75 ਛੁੱਟੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕੰਮ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ । ਉਸ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਿਤ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ :
92. 60 litres of milk was divided equally among students of a school, if each student got $\frac{1}{4}$ litre of milk, then number of students in the school is
 (a) 15 (b) 240 (c) 2400 (d) 150
 60 ਲੀਟਰ ਦੁੱਧ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ । ਜੇਕਰ ਹਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ $\frac{1}{4}$ ਲੀਟਰ ਦੁੱਧ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ ।
93. If we divide 99 by .009, we obtain
 (a) 110 (b) 1100 (c) 11000 (d) 11
 ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ 99 ਨੂੰ .009 ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ :
94. Four bells begin to toll after 3, 8, 20 and 24 seconds respectively. If they strike together at 12 noon, they will strike together again at
 (a) 1 p.m. (b) 2 p.m. (c) 12:30 p.m. (d) 2 minutes past 12 noon
 ਚਾਰ ਬੈੱਲਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 3, 8, 20 ਅਤੇ 24 ਸਕਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ ਵੱਜਦੀਆਂ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਉਹ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਇੱਕਠੀਆਂ ਵੱਜਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਇੱਕਠੀਆਂ ਵੱਜਣਗੀਆਂ:
95. The number of bricks of size 20 cm by 10 cm needed to floor a room of size 20 m by 16 m is
 (a) 200 (b) 2000 (c) 20000 (d) 20
 ਇੱਕ 20 ਮੀਟਰ ਬਾਈ 16 ਮੀਟਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੇ ਫਰਸ਼ ਲਈ 20 ਸੈ.ਮੀ. ਬਾਈ 10 ਸੈ.ਮੀ. ਦੀਆਂ ਕਿੱਟੀਆਂ ਇੱਠਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ :
96. An iron beam is 4m long, 40 cm broad and 30 cm thick. Its weight in Kilogram, if 1 cu. cm of iron weighs 8 grams is
 (a) 384 (b) 3840 (c) 38400 (d) 38.4
 ਲੋਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਤੀਰ 4 ਮੀਟਰ ਲੰਬੀ, 40 ਸੈ.ਮੀ. ਚੌੜੀ ਅਤੇ 30 ਸੈ.ਮੀ. ਮੋਟੀ ਹੈ । ਇਸਦਾ ਭਾਰ ਹੈ ਜੇਕਰ ਲੋਹੇ ਦੇ 1 cu. cm ਦਾ ਭਾਰ 8 ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ
97. The average weight of a class of 40 boys is 55 kg. The average weight is raised to 56 kg. if the weight of teacher is added, then the weight of the teacher in kg. is
 (a) 96 (b) 111 (c) 56 (d) 76
 40 ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਦਾ ਔਸਤ ਭਾਰ 55 ਕਿਲੋ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਭਾਰ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਔਸਤ ਭਾਰ ਵੱਧ ਕੇ 56 ਕਿਲੋ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਭਾਰ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ :
98. A student walks from his house at 6:30 a.m. and reaches his school at 7:15 a.m. The distance of the school from his house is 6 Kilometres. The speed of the students is
 (a) $4\frac{1}{2}$ km/hour (b) 8 km/hour (c) 6 km/hour (d) 4 km/hour
 ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਘਰੋਂ ਸਵੇਰੇ 6:30 ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 7:15 ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ । ਉਸਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸਕੂਲ ਦੀ ਦੂਰੀ 6 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ । ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਗਤੀ ਹੈ
99. In a dinner party, 24% of the guests are vegetarians and the rest non-vegetarians. If there are 800 guests at the dinner, the number of non-vegetarians is
 (a) 608 (b) 600 (c) 706 (d) 624
 ਇੱਕ ਡਿਨਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ 24% ਮਹਿਮਾਨ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਡਿਨਰ ਤੇ 800 ਮਹਿਮਾਨ ਹਨ ਤਾਂ ਮਾਸਾਹਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਹੈ :

100. The simple interest on ₹ 1200 from January 4, 1984 to May 29, 1985 at 3% per annum in Rupees is
 (a) 14.40 (b) 50.40 (c) 15.40 (d) 51.40
 1200 ਰੁਪਏ ਤੇ 4 ਜਨਵਰੀ 1984 ਤੋਂ 29 ਮਈ 1985 ਤੱਕ 3% ਸਲਾਨਾ ਦਰ ਤੇ ਰੁਪਏਆਂ ਵਿੱਚ ਸਧਾਰਨ ਵਿਆਜ ਹੈ
 (a) 14.40 (b) 50.40 (c) 15.40 (d) 51.40
101. The temperature of a healthy human body is 98.6° F. His temperature in degree centigrade is
 (a) 38 (b) 36 (c) 37 (d) 39
 ਇੱਕ ਸਵਸਥ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ 98.6° F ਹੈ, ਸੈਂਟੀਗ੍ਰੇਡ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਹੈ :
 (a) 38 (b) 36 (c) 37 (d) 39
102. The female population of a village is 15392. The male population is 540 more than the female population. The total population of the village is
 (a) 15932 (b) 31324 (c) 30324 (d) 32324
 ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ 15392 ਹੈ। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ 540 ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੁਲ ਜਨਸੰਖਿਆ ਹੈ :
 (a) 15932 (b) 31324 (c) 30324 (d) 32324
103. The decimal representation of 72 Rupees 9 Paise is
 (a) ₹ 72.9 (b) ₹ 72.90 (c) ₹ 72.09 (d) ₹ 72.009
 72 ਰੁਪਏ 9 ਪੈਸੇ ਦਾ ਦਸ਼ਮਲਵ ਰੂਪ ਹੈ
 (a) ₹ 72.9 (b) ₹ 72.90 (c) ₹ 72.09 (d) ₹ 72.009
104. If we subtract the difference between 250838 and 130650 from 503156, we obtain
 (a) 120188 (b) 382968 (c) 372868 (d) 392868
 ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ 250838 ਅਤੇ 130650 ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ 503156 ਵਿੱਚ ਘਟਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 (a) 120188 (b) 382968 (c) 372868 (d) 392868
105. The Pair that has same relationship as the pair square: cube is
 (a) Triangle : Prism (b) Circle : Sphere (c) Line : Cylinder (d) Sphere : Sphere
 ਵਰਗ:ਘਣ ਜੋੜੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧ ਵਾਲਾ ਜੋੜਾ ਹੈ :
 (a) ਤਿਕੋਣ : ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ (b) ਚੱਕਰ : ਗੋਲਾਕਾਰ (c) ਰੇਖਾ : ਸਿਲੰਡਰ (d) ਗੋਲਾਕਾਰ : ਵਰਗ
106. The odd one among the following is
 (a) Square (b) rectangle (c) triangle (d) cube
 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ
 (a) ਵਰਗ (b) ਆਇਤ (c) ਤਿਕੋਣ (d) ਘਣ
107. The pair in which the numbers are similarly related as in the pair 8:256 is
 (a) 7:343 (b) 9:243 (c) 10:500 (d) 5:75
 ਉਹ ਜੋੜਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੰਕ 8:256 ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ :
 (a) 7:343 (b) 9:243 (c) 10:500 (d) 5:75
108. The number that comes next in the sequence
 0, 6, 24, 60, 120, 210 is
 (a) 240 (b) 290 (c) 336 (d) 324
 ਲੜੀ 0, 6, 24, 60, 120, 210 ਵਿੱਚ ਅਗਲਾ ਆਉਂਦਾ ਅੰਕ ਹੈ
 (a) 240 (b) 290 (c) 336 (d) 324
109. One day, Ram left home and cycled 10 km. southwards, turned right and cycled 5 km and turned right and cycled 10 km and turned left and cycled 10 km. The number of Kilometres he will have to cycle to reach home straight is
 (a) 10 (b) 20 (c) 25 (d) 15
 ਇੱਕ ਦਿਨ ਰਾਮ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਦੱਖਣ ਵੱਲ 10 ਕਿ.ਮੀ. ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸੱਜੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 5 ਕਿ.ਮੀ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਤੇ 10 ਕਿ.ਮੀ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਮੁੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 10 ਕਿ.ਮੀ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ?
 (a) 10 (b) 20 (c) 25 (d) 15
110. A student got twice as many sums wrong as he got right. If he attempted 48 sums in all, then number of sums he solved correctly are
 (a) 16 (b) 12 (c) 24 (d) 18
 ਇੱਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿੰਨੇ ਸਹੀ ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਦੁਗਣੇ ਸਵਾਲ ਗਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੁੱਲ 48 ਸਵਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਉਸਨੇ ਸਹੀ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਹਨ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਹੈ
 (a) 16 (b) 12 (c) 24 (d) 18

111. A mathematics teacher can encourage the creativity and originality of ideas in students through
 (a) project work (b) multiple choice questions
 (c) weekly tests (d) giving homework to students
 ਗਣਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
 (a) ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕਾਰਜ ਦੁਆਰਾ (b) ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ
 (c) ਹਫ਼ਤਾਵਾਰ ਟੈਸਟਾਂ ਦੁਆਰਾ (d) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇ ਕੇ

112. The main aims of asking questions in the classroom are
 (a) to create interest and curiosity in students
 (b) to motivate the students
 (c) to test the knowledge about the topics already taught
 (d) all of (a), (b) and (c)

ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ:

- (a) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ
 (b) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਤ ਕਰਨਾ
 (c) ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਾਏ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ
 (d) (a), (b) ਅਤੇ (c) ਸਾਰੇ

113. Individual attention cannot be paid to students due to
 (a) large class (b) teacher's burden (c) syllabus (d) low salary of teachers

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤਵੱਜੋਂ ਇਸ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ

- (a) ਵੱਡੀ ਕਲਾਸ ਕਾਰਨ (b) ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਬੋਝ ਕਾਰਨ
 (c) ਸਿਲੇਬਸ ਕਾਰਨ (d) ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹ ਕਾਰਨ

114. To motivate students in the class, which one of the following can be put to effective use?

- (a) criticism (b) lenient marking (c) strict marking (d) genuine praise

ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

- (a) ਅਲੋਚਨਾ (b) ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅੰਕ ਦੇ ਕੇ (c) ਕੱਸੇ ਅੰਕ ਦੇ ਕੇ (d) ਸੱਚੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ

115. In numerals, the number Ninety-two lakh, seven hundred five can be written as

- (a) 92705 (b) 920705 (c) 9200705 (d) 92000705

ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ, ਅੱਠ ਬਾਹੁਵੇਂ ਲੱਖ, ਸੱਤ ਸੌ ਪੰਜ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

- (a) 92705 (b) 920705 (c) 9200705 (d) 92000705

116. The difference in the place values of two 7's occurring in 7872 is

- (a) 6030 (b) 6930 (c) 0 (d) 6830

7872 ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਦੋਵੇਂ '7' ਦੇ ਸਥਾਨ ਮੁੱਲ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ :

- (a) 6030 (b) 6930 (c) 0 (d) 6830

117. How many times is 6 greater than 6 in 65627?

- (a) 10 times (b) 100 times (c) 1000 times (d) 10000 times

65627 ਵਿੱਚ 6, 6 ਨਾਲੋਂ ਕਿੰਨੇ ਗੁਣਾ ਵੱਡਾ ਹੈ?

- (a) 10 times (b) 100 times (c) 1000 times (d) 10000 times

118. What time will it be 36000 seconds after 12 mid-night?

- (a) 10 a.m. (b) 10 p.m. (c) 1 a.m. (d) 1 p.m.

ਮੱਧ ਰਾਤ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 36000 ਸਕਿੰਟਾਂ ਦਾ ਕੀ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ

- (a) 10 a.m. (b) 10 p.m. (c) 1 a.m. (d) 1 p.m.

119. A rectangle has a perimeter of 72 cm. If its length is 20 cm then area of the rectangle in square centimetres is

- (a) 400 (b) 320 (c) 3200 (d) 36

ਇੱਕ ਆਇਤ ਦਾ ਪਰਿਮਾਪ 72 ਸੈ.ਮੀ. ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਸਦੀ ਲੰਬਾਈ 20 ਸੈ.ਮੀ. ਹੈ, ਫਿਰ ਵਰਗ ਸੈਂਟੀ-ਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਆਇਤ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਹੈ:

- (a) 400 (b) 320 (c) 3200 (d) 36

120. A triangular park with sides 180 m, 160 m and 140 m has to be fenced. If the cost of fencing is ₹ 2.50 a metre, the cost of fencing in rupees is

- (a) 120 (b) 12000 (c) 1200 (d) 1250

180 ਮੀ, 160 ਮੀ ਅਤੇ 140 ਮੀ ਭੁਜਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਤਿਕੋਣੇ ਪਾਰਕ ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਦੀ ਲਾਗਤ 2.50 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਟਰ ਹੈ ਤਾਂ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਦੀ ਰੁਪਇਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤ ਹੈ:

- (a) 120 (b) 12000 (c) 1200 (d) 1250

Environmental Studies (Q. Nos. 121-150)

ਪਰਿਆਵਰਣ ਅਧਿਐਨ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ 121-150)

121. 'World Environmental Day' is celebrated every year on:
(a) 5th May (b) 5th June (c) 5th July (d) 18th July
ਵਿਸ਼ਵ ਪਰਿਆਵਰਣ ਦਿਵਸ ਹਰ ਸਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
(a) 5 ਮਈ ਨੂੰ (b) 5 ਜੂਨ ਨੂੰ (c) 5 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ (d) 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ
122. How will you explain the meaning of Eutrophication to your students in a simple way?
(a) Water purification (b) Neutralization of waste water
(c) Waste water Treatment process (d) Enrichment of plant nutrients in water bodies
ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਯੂਟਰੋਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਧਾਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋਗੇ।
(a) ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ (b) ਫਾਲਤੂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰਾਕਰਨ
(c) ਫਾਲਤੂ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ (d) ਜਲ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਪੌਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸੰਪੰਨਤਾ
123. Which atmospheric layer is closest to the Earth's surface?
(a) Troposphere (b) Thermosphere
(c) Stratosphere (d) Mesosphere
ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਪਰਤ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੈ ?
(a) ਟ੍ਰੋਪੋਸਫੇਅਰ (b) ਥਰਮੋਸਫੇਅਰ
(c) ਸਟ੍ਰੈਟੋਸਫੇਅਰ (d) ਮੀਜੋਸਫੇਅਰ
124. Which of the following is a biotic component of an ecosystem?
(a) Fungi (b) Wind
(c) Sunlight (d) Temperature & Water
ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪਰਿਆਵਰਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਜੈਵਿਕ ਅੰਗ ਹੈ
(a) ਉੱਲੀ (b) ਹਵਾ
(c) ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (d) ਤਾਪਮਾਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ
125. The natural disastrous events like volcanoes, earthquakes, cyclones, bring about environmental changes which are:
(a) Reversible (b) Irreversible
(c) Both (a) and (b) (d) None of these
ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜੁਆਲਾਮੁਖੀ ਭੂਚਾਲ, ਚੱਕਰਵਾਤ ਪਰਿਆਵਰਨਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਹਨ :
(a) ਮੁੜਨਯੋਗ (b) ਨਾ-ਮੁੜਨਯੋਗ
(c) (a) ਅਤੇ (b) ਦੋਵੇਂ (d) ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
126. During the month of November in 2017, there was Smog in the environment. Actually the Smog is combination of:
(a) Smoke and snow (b) Snow and fog
(c) Smoke and fog (d) All the above
ਸਾਲ 2017 ਦੇ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਧੁਆਂਖੀ ਧੂੰਦ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧੁਆਂਖੀ ਧੂੰਦ ਸੰਯੋਗ ਹੈ :
(a) ਧੂੰਏਂ ਅਤੇ ਹਿਮ ਦਾ (b) ਹਿਮ ਅਤੇ ਧੂੰਦ ਦਾ
(c) ਧੂੰਏਂ ਅਤੇ ਧੂੰਦ ਦਾ (d) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ
127. Decreased soil fertility through rapid leaching of the essential mineral nutrients is due to:
(a) Reforestation (b) Deforestation
(c) Over exploitation (d) Recycling of forest products
ਜ਼ਰੂਰੀ ਖਣਿਜ ਪੌਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਛਾਂਟੀ ਰਾਹੀਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਘਟਿਆ ਉਪਜਾਊਪਣ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ :
(a) ਜੰਗਲ ਲਗਾਉਣ (b) ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ
(c) ਵਾਧੂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ (d) ਜੰਗਲ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਰਤੋਂਯੋਗ ਕਰਨਾ

128. Which one of the followings is the causal organism of Cholera and Typhoid?

- (a) Virus (b) Fungus (c) Housefly (d) Bacteria

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਹੈਜਾ ਅਤੇ ਮਿਆਦੀ ਬੁਖਾਰ ਦਾ ਕਾਰਕ ਜੀਵ ਹੈ ?

- (a) ਵਾਇਰਸ (b) ਉਲੀ (c) ਮੱਝੀ (d) ਬੈਕਟੀਰੀਆ

129. Liquefied petroleum gas is a mixture of:

- (a) Propane and butane (b) Methane and propane
(c) Methane and butane (d) Methane and ethane

ਤਰਲ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਗੈਸ ਮਿਸ਼ਰਨ ਹੈ

- (a) ਪ੍ਰੋਪੇਨ ਅਤੇ ਬਿਊਟੇਨ ਦਾ (b) ਮੀਥੇਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਪੇਨ ਦਾ
(c) ਮੀਥੇਨ ਅਤੇ ਬਿਊਟੇਨ ਦਾ (d) ਮੀਥੇਨ ਅਤੇ ਈਥੇਨ ਦਾ

130. You are teaching your students about renewable and non-renewable sources of energy. How will you identify the non-renewable sources of energy from the following?

- (a) Coal (b) Fuel cells (c) Wind power (d) Wave power

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਊਰਜਾ ਦੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਅਤੇ ਨਾ-ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸੋਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾ-ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ ?

- (a) ਕੋਲਾ (b) ਬਾਲਣ ਸੈੱਲ (c) ਪੌਣ ਸ਼ਕਤੀ (d) ਤਰੰਗ ਸ਼ਕਤੀ

131. You are to advice the organizers of a religious place about the sound pollution. Which one of the following maximum average permissible noise levels during day time hours as per environment protection act in India will you suggest them?

- (a) 30 dB (b) 45 dB (c) 50 dB (d) 55 dB

ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸੰਭਾਲ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਧਿਕਤਮ ਔਸਤ ਵਾਜਬ ਅਵਾਜ਼ ਪੱਧਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝਾਓ ?

- (a) 30 dB (b) 45 dB (c) 50 dB (d) 55 dB

132. World 'Ozone day' is being celebrated every year on:

- (a) Sept. 5th (b) Sept. 16th (c) Oct. 15th (d) June 5th

ਵਿਸ਼ਵ ਓਜ਼ੋਨ ਦਿਵਸ ਹਰ ਸਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

- (a) 5 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ (b) 16 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ (c) 15 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ (d) 5 ਜੂਨ ਨੂੰ

133. First International Earth summit was held at:

- (a) Germany (b) Stockholm
(c) Johannesburg (d) Rio de Janeiro

ਪਹਿਲਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੰਮੇਲਨ ਹੋਇਆ ਸੀ :

- (a) ਜਰਮਨੀ ਵਿਖੇ (b) ਸਟਾਕਹਾਲਮ ਵਿਖੇ
(c) ਜਾਹਨਸਬਰਗ ਵਿਖੇ (d) ਰੀਓ-ਡਿ-ਜਿਨੇਰੀਓ ਵਿਖੇ

134. The students ask you that what is the full form of EPA. Which one of the followings will you select to justify this abbreviation?

- (a) Environmental Protection Act (b) Environmental Prevention Act
(c) Environmental Pollution Act (d) Environmental Protection Agency

ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੁਹਾਨੂੰ EPA ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸੰਖਿਪਤ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋਗੇ ?

- (a) ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟਲ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਐਕਟ (b) ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟਲ ਪ੍ਰੀਵੈਂਸ਼ਨ ਐਕਟ
(c) ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟਲ ਪਲਿਊਸ਼ਨ ਐਕਟ (d) ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟਲ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਏਜੰਸੀ

135. In which year The Hon'ble Supreme Court of India made environmental education as compulsory subject at all the levels of education?
 (a) 2000 (b) 2001 (c) 2002 (d) 2003
 ਕਿਸ ਸੰਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਾਣਯੋਗ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ?
 (a) 2000 (b) 2001 (c) 2002 (d) 2003
136. An aquatic plant introduced from America to check pollution, but it turned out to be a troublesome weed in Indian water bodies. The name of this 'invasive alien species' is:
 (a) *Opuntia* (b) *Aegilops* (c) *Eichhornia* (d) *Pistia*
 ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਜਲੀ ਪੌਦਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰੰਤੂ ਭਾਰਤੀ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਦੁਖਦਾਈ ਨਦੀਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਇਨਵੇਸਿਵ ਏਲੀਅਨ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ :
 (a) *Opuntia* (b) *Aegilops* (c) *Eichhornia* (d) *Pistia*
137. If waste materials contaminate the source of drinking water, which of the following disease will spread?
 (a) Scurvy (b) Typhoid (c) Malaria (d) Anaemia
 ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫਾਲਤੂ ਪਦਾਰਥ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਰੋਗ ਫੈਲੇਗਾ ?
 (a) ਸਕਰਵੀ (b) ਮਿਆਦੀ ਬੁਖਾਰ (c) ਮਲੇਰੀਆ (d) ਅਨੀਮੀਆ
138. Which of the following problems is not created by noise pollution?
 (a) Diarrhoea (b) Hypertension
 (c) Deafness (d) Irritation
 ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸਮੱਸਿਆ ਅਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
 (a) ਦਸਤ (b) ਹਾਈਪਰਟੈਂਸ਼ਨ (c) ਬਹਿਰਾਪਨ (d) ਚਿਤਚਿਤਾਪਨ
139. The expanded form of GIS is:
 (a) Geographical Information System (b) Geographical Information Source
 (c) Geological Information System (d) Geological Index System
 GIS ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ
 (a) ਜਿਓਗ੍ਰਾਫਿਕਲ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ (b) ਜਿਓਗ੍ਰਾਫਿਕਲ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸੋਰਸ
 (c) ਜਿਓਲਾਜੀਕਲ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ (d) ਜਿਓਲਾਜੀਕਲ ਇੰਡੈਕਸ ਸਿਸਟਮ
140. MoEF means:
 (a) Ministry of Energy and Forests (b) Ministry of Environment and Forests
 (c) Ministry of Energy and Fuel (d) Management of Environment and Forestry
 MoEF ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ
 (a) ਮਿਨੀਸਟਰੀ ਆਫ ਐਨਰਜੀ ਐਂਡ ਫਾਰੈਸਟ (b) ਮਿਨੀਸਟਰੀ ਆਫ ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟ ਐਂਡ ਫਾਰੈਸਟ
 (c) ਮਿਨੀਸਟਰੀ ਆਫ ਐਨਰਜੀ ਐਂਡ ਫਿਊਲ (d) ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਆਫ ਇਨਵਾਇਰਮੈਂਟ ਐਂਡ ਫਾਰੈਸਟਰੀ
141. We should not cut trees and in order to prevent this, the Chipko movement was started by:
 (a) Engler (b) Sunderlal Bahuguna (c) Medha Patkar (d) Atal Bihari Bajpai
 ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਚਿਪਕੋ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ?
 (a) ਐਂਗਲਰ ਦੁਆਰਾ (b) ਸੁੰਦਰਲਾਲ ਬਹੁਗੁਣਾ ਦੁਆਰਾ
 (c) ਮੇਧਾ ਪਾਟਕਰ ਦੁਆਰਾ (d) ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੁਆਰਾ
142. Tobacco addiction is caused due to:
 (a) Cocaine (b) Caffeine (c) Nicotine (d) Histamine
 ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
 (a) ਕੋਕੀਨ (b) ਕੈਫੀਨ (c) ਨੀਕੋਟੀਨ (d) ਹਿਸਟਾਮੀਨ

143. Carrier of Dengue disease is:

- (a) *Aedes* Mosquito (b) *Culex* Mosquito
(c) Housefly (d) *Anopheles* Mosquito

ਡੈਂਗੂ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਵਾਹਕ ਹੈ :

- (a) ਐਡੀਸ ਮੱਛਰ (b) ਕਿਊਲੈਕਸ ਮੱਛਰ
(c) ਮੱਖੀ (d) ਐਨੋਫੀਲਸ ਮੱਛਰ

144. Your students ask you to take them to 'Tiger State'. Which of the following states you will select to take them?

- (a) Gujarat (b) West Bengal (c) Madhya Pradesh (d) Assam

ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੁਹਾਨੂੰ 'ਚੀਤਾ ਪ੍ਰਾਂਤ' ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਰਾਜ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋਗੇ।

- (a) ਗੁਜਰਾਤ (b) ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ (c) ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (d) ਅਸਾਮ

145. Which of the following has maximum speed?

- (a) Air (b) Water Current (c) Sound (d) Light

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਗਤੀ ਅਧਿਕਤਮ ਹੈ ?

- (a) ਹਵਾ (b) ਪਾਣੀ ਤਰੰਗ (c) ਅਵਾਜ (d) ਪ੍ਰਕਾਸ਼

146. You tell your students that cooking gas used in the kitchen is CNG. What is the full form of CNG?

- (a) Common National Gas (b) Compressed Natural Gas
(c) Common Natural Gas (d) Certified Natural Gas

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹੋ ਕਿ ਰੋਸ਼ਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੈਸ CNG ਹੈ। CNG ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਕੀ ਹੈ ?

- (a) ਕਾਮਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗੈਸ (b) ਕੰਪ੍ਰੈਸਡ ਨੈਚੁਰਲ ਗੈਸ
(c) ਕਾਮਨ ਨੈਚੁਰਲ ਗੈਸ (d) ਸਰਟੀਫਾਈਡ ਨੈਚੁਰਲ ਗੈਸ

147. The process of solid changing into liquid upon the supply of heat is called:

- (a) Condensation (b) Evaporation (c) Melting (d) Boiling

ਤਾਪ ਦੀ ਪੂਰਤੀ 'ਤੇ ਠੋਸ ਦੇ ਤਰਲ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ

- (a) ਸੰਘਣਨ (b) ਵਾਸ਼ਪੀਕਰਨ (c) ਖਿਘਲਣ (d) ਉਬਲਣਾ

148. In which one of the following sound travels fast?

- (a) Solid (b) Air (c) Water (d) Vacuum

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਲੰਘਦੀ ਹੈ

- (a) ਠੋਸ (b) ਹਵਾ (c) ਪਾਣੀ (d) ਖਲਾਅ

149. What type of radiation is trapped on the earth's surface by the green house effect?

- (a) UV rays (b) Gamma - rays (c) X - rays (d) IR rays

ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲ 'ਤੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਕਰਨ ਟ੍ਰੈਪ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

- (a) UV ਕਿਰਨਾਂ (b) ਗਾਮਾ ਕਿਰਨਾਂ (c) X-ਕਿਰਨਾਂ (d) IR ਕਿਰਨਾਂ

150. The science that deals with the relationship of various organisms with their environment is known as:

- (a) Anthropology (b) Economics (c) Ecology (d) Geology

ਵਿਗਿਆਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਆਵਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਦੱਸਦਾ ਹੈ, ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ

- (a) ਮਾਨਵ ਵਿਗਿਆਨ (b) ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ (c) ਪਰਿਆਵਰਨ ਪ੍ਰਬੰਧ (d) ਭੂਮੀ ਵਿਗਿਆਨ